

WORKSHOP I KLASSRUMMET
TEMA: TOLERANS

LÄRARMANUAL

Workshopen består av tre övningar och innehåller bildanalys, filmklipp, bildspel och värderingsövningar som ger eleverna möjlighet att reflektera över normalitet då och nu.

Förkunskaper

Inför workshopen bör eleverna känna till följande:

- artikel 1, 2, 5, 12, 26 och 27 ur FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna www.manskligarattigheter.gov.se

Lärandemål

- Att öka kunskaperna om de individuella och kollektiva mänskliga rättigheterna.
- Att öka förmågan att använda en historisk referensram för att förstå nutiden och ge perspektiv på framtiden.
- Att utmana den egna synen på normalitetsbegreppet.

Förberedelser

- Skriv ut blanketterna från arbetsmaterialet (övning 2)

- Förbered visning av foto och filmklipp från visningsmaterialet (övning 1 och 3)

ÖVNING 1

Synen på den andre

Workshopen inleds med en bildanalysövning. En grupp män har fångats på bild 1949. Vad kan eleverna utläsa av det frusna ögonblicket? Vad kan bilden berätta om sin samtids syn på människan?

1. Visa fotografiet. Eleverna ska inte känna till någon bakgrundsinformation.

Gör en bildanalys till av bilden genom att ställa frågor som hjälper eleverna att först avkoda och sedan tolka bilderna. Låt eleverna fundera fritt och diskutera efter varje fråga.

Avkodning:

- Vad ser vi i bilden (människor, saker, miljöer etc.)?
- Hur är bilden tagen (färg, ljus, bildvinkel, fokus/skärpa)?

Tolkning:

- När är bilden fotograferad (årstid, årtal)?
- Var är bilden tagen (plats, land)?
- Vad händer på bilden?
- Vad är det ni inte ser (vad händer utanför bilden)?
- Vem har tagit bilden?
- Vilka är personerna på bilden?
- Vad har hänt precis innan bilden togs?
- Varför agerar personerna på bilden som de gör?

2. Ge bakgrundsinformation om fotografiet (se faktaruta).

3. Ställ följande frågor, en i taget och diskutera efter varje:

- Vad säger bilden om hur samhället såg på de här människorna?
- Vem har bestämt att männen på bilden ska vara där de är och varför?
- Skulle det vara möjligt att ta en sådan bild idag?

Fakta "sinnesslöanstalter":

- Bilden visar en grupp män med Downs syndrom på Vipeholms sjukhus för sinnesslöa, Lund 1949. (Bildkälla: fotograf okänd, Thomas Olssons arkiv).
- Med industrialismens framväxt och den allmänna folkskolans införande vid 1800-talets mitt stod det klart att en del föll utanför normen och hade svårare att lära sig läsa, skriva och räkna. Många ansåg att samhället skulle ta ett särskilt ansvar för denna grupp, och under 1800-talets slut gjordes ett omfattande ideellt arbete för personer med funktions-nedsättningar i Sverige.
- När den så kallade rasbiologin fick genomslag inom vetenskap och politik i början av 1900-talet förändrades attityderna. Nu skulle samhället skyddas från de funktionsnedsattas "dåliga anlag" och deras "upplösande inverkan" på exempelvis sexualmoral. Efter 1925 började man bygga "sinnesslöanstalter" där personer internerades, ofta under fängelseliknande former. Villkoret för att skrivas ut var nästan alltid sterilisering.
- Vipeholmsanstalten i Lund var den största anstalten i Sverige, där det under andra världskriget fanns ett tusental intagna.
- Vid 1950-talets mitt ifrågasattes anstaltsvården alltmer, inte minst i pressen. Personer med mentala funktionsnedsättningar fick en egen intresseförening, FUB, och allt fler arbetade för att de skulle integreras i samhället.
- En förteckning från 1945 visar att det då fanns cirka 115 "sinnesslöanstalter" i Sverige.

(Källa: Forum för levande historia)

Fakta svensk rasbiologi och tvångssteriliseringar:

- I början av 1900-talet fanns en allmänt spridd rasism i många europeiska länder. I Sverige inrättades ett rasbiologiskt institut och instiftades en lag som godkände tvångssteriliseringar. "Statens institut för rasbiologi" var världens första statlig inrättade institut för rasbiologi. Chef blev läkaren Herman Lundborg (1868-1943) som senare skulle visa alltmer nazistiska sympatier. Han lät genomföra systematisk kategorisering av människor, med olika kvasivetenskapliga metoder, t ex skallmätningar som genomfördes för att avgöra olika gruppers intelligens.
- Rasbiologin hade tre grundidéer: olika människor har olika egenskaper, vissa egenskaper är mer värda än andra och vissa människor har sådana egenskaper att de aldrig borde ha fått komma till världen.
- 1906 genomfördes Sveriges första sterilisering motiverad av ärftlighetsfaktorer. Herman Lundborg uttalade sig under 1920-talet kraftfullt för att vissa människors fortplantning måste begränsas.
- 1934 trädde den första steriliseringslagen i kraft. Ett av syftena med tvångssteriliseringarna var att uppnå en rashygienisk förbättring. Tvångssteriliseringar pågick ända in på 1960-talet.

(Källa: Forum för levande historia)

Fakta tvångssteriliseringar och lagstiftning idag

- Steriliseringslagstiftning med inriktning mot "sinnesslöa och vissa brottslingar" infördes under 1930-talet i många västeuropeiska länder. Uppmuntrade av bl a "Statens institut för rasbiologi" röstade den svenska riksdagen 1934 igenom en lag som gjorde det möjligt att tvångssterilisera människor.
- Lagen fanns, med vissa ändringar dock, kvar till 1975.
- De flesta av de 63 000 människor som steriliserades under tiden 1935-1975 var kvinnor. Troligen blev mer än hälften av dessa kvinnor steriliserade mot sin vilja.
- I Sverige gäller sedan 1994 Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade: LSS. Det är en rättighetslag som ska garantera personer med omfattande och varaktiga funktionshinder goda levnadsvillkor.

Läs mer: www.socialstyrelsen.se

ÖVNING 2

Vadå normal?

I övningen får eleverna ta ställning till frågor om olika aspekter av normalitet. Syftet är att träna på att motivera sin åsikt, att lyssna på varandra och kanske ändra åsikt.

1. Dela ut Ja- och Nej-lappar till alla elever. De ska hålla upp lapparna för att markera sina åsikter.

Ställ följande frågor:

- Kan man se på ditt utseende hur du är som person?
- Ska staten ha åsikter om du ska få skaffa barn?
- Ska staten ha åsikter om hur någon är som förälder?
- Påverkas dina personliga egenskaper mer av miljö än av arv?
- Ska individen alltid få bestämma över sitt eget liv?
- Är det bra att vara normal?
- Kan det vara bra att vara onormal?

ÖVNING 3

Passar du in?

Vad innebär det egentligen att passa in? De flesta elever vet vad det betyder i deras skola och kompisgäng – här får de vidga sina vyer.

B

1. Visa filmklippet, en elevproducerad film som handlar om normalitet – att passa in.

Ställ följande frågor, diskutera efter varje:

- Varför är det så vanligt att vi försöker passa in?
- Var går gränsen för vad du är beredd att göra för att passa in?
- Är att passa in detsamma som att vara normal?

C

2. Visa nästa filmklipp, en reklam från ICA som handlar om den nye praktikanten Jerry, en kille med Downs syndrom.

Ställ följande fråga, diskutera efter varje:

- Är det här ett bra eller dåligt sätt att synliggöra personer med Downs syndrom?
- Vad är filmens budskap?
- Säger filmen något om alla människors lika värde?
- Vem tycker du är "normal" i filmen?

3. Dela in klassen i mindre grupper. Låt dem göra korta filminspelningar med mobiltelefon där de berättar ett exempel varför de är normala och ett exempel varför de är onormala. Spela upp filmerna i klassen.

Fördjupningsförslag

Elevfilmerna ingår i "Vadå normal?", en del av "(O)mänskligt, ett Forum för levande historiaprojekt om rasbiologi. Arbeta gärna vidare med projektets pedagogiska material och faktadel: www.levandehistoria.se/omanskligt-hela-materialet

Utvärderingsförslag

Utgå från mallen nedan, sammanställ elevernas anonyma utvärderingssvar och presentera dem vid nästa lektionstillfälle.

UTVÄRDERING AV WORKSHOP: NORMALITET DÅ OCH NU

Lärde du dig något nytt i övningarna?

Hur tyckte du att det var att ta ställning till de olika frågorna om normalitet?

Tycker du att alla behandlas som lika mycket värda i samhället idag?
